

Bokros Jánosra emlékezünk

Sárkeresztúr szülöttjére, Székesfehérvár halottjára.
Születésének 82. (1938. augusztus 9.) halálának 31.(1989. augusztus 8.) évfordulója
alkalmából.

Nem kerek évforduló egyik dátum sem. Sosem értettem hogyha valakit tisztelünk, kedvelünk, szeretünk, akkor miért kell öt, tíz, ötven, vagy százéveket várni egy-egy megemlékező gondolatra? Így szoktuk meg, így illik, így tudunk megfelelően felkészülni. – sorolhatnánk hosszan a válaszokat.

Ez a mostani emlékezés lehetne egy pársoros szöveg a Wikipediából összeállítva, de azt már oly sokszor láthattuk. Így inkább a múlt egy-egy szelvénye a visszaidézésével, a verseivel, a barátok gondolataival emlékezünk az emberre, a tanárra, a költőre. Kevés összekötő szöveggel. Inkább hagyjuk beszélni a múltat, hisz a jelen már egy másik dimenzió, és innen nézve talán már másként látszanak a dolgok, mint ahogy Bokros láthatta. Kezdjük ezzel: a legelső hivatalos bemutatkozással a Magyar Ifjúság hasábjain. A „Legényélet” c. vers sokkal többről szól, mint amit a cím takar...

BOKROS JÁNOS:

Sárkeresztúron születtem, huszonöt éves vagyok. 1961-ben végeztem el az egyetemet, s most mint magyar-történelem szakos tanár Székesfehérvárott, a Dolgozók Önálló Középiskolájában tanítok. Verseket 1957 óta írok, önálló kötetem még nincs, de az irodalmi lapok, folyóiratok több-kevesebb rendszerességgel közlik verseimet.

Legényélet

Szeretünk este kóborolni
neonfényes utcákon át.
Gyönyör a felelőtlenségünk:
nem vár az asszony és család!

Barátok, bor, könyv, csitri kislány
feledteti a holnapunk;
csak másnap reggel vesszük észre,
hogy nagyon egyedül vagyunk.

Apánk portáját félig-meddig
már odahagytuk, nem elég —
saját útját szeretné járni,
s türelmetlen e nemzedék.

Meghúzódnak a városokban,
s ha hazaszáll a sóhajunk
egy kicsit szégyelljük magunkat,
mert — nagyon egyedül vagyunk...

Megyünk amerre hajt a kedvünk,
nem nappal és nem éjszaka
szabja meg a mi kimenőnkét;
csak a fáradtság vet haza.

S ha néha, néha panaszkodnánk,
dadogva akad el szavunk:
nehogy valaki meg is sejtse
mennyire egyedül vagyunk.

(Magyar Ifjúság 1963)

(1958)

Bokros János:

A budafoki hegytetőn

Ez itt a busz végállomása,
a budafoki hegytetőn;
ide jár föl az ötvennyolcas,
már amúgy tőle telhetőn.

Úgy tűnik itt fel, napról-napra,
ahogy két év előtt szokott:
ismerősen, magával hozva
megannyi pesti hírt, nyomot.

Szeretem ezt a füstölögve,
pöfögve mászó kék csodát,
amely bolyongó véredényként
bejárja Pestet és Budát:

berjárja, mint a nedv a testet,
belül morajlik, zsong, pezseg,
miközben utcáról, utcára
viszi a vért, az életet...

Szeretem, mert itt élek én is
a hegytetőn, fönt és vele
járok sok száz másammal együtt
a mély, morajló völgybe le:

oda, ahol nehéz ütemre
gyárok dohognak, vasköhök,
a szürke égig tornyosodva,
a munkáskezeknek hódolók;

s oda, ahol tudásra vágyón,
láztól gyötörve, nagy, merész
rendíthetetlen akarattal
csodákat szül az emberész.

Megyünk, szorongunk minden reggel,
s mögöttünk, égre törtető
kis utcákkal, sikátorokkal
köddé szürkül a hegytető:

aztán kit-kit a maga útján,
melyet egy sors, egy cél vezet,
elnyel magába szív a város,
mint tenger a cseppeket.

(1959)

Bokros János:

MÁRCIUS

Ó, Március, új tavasz új jegyese!
Begyógyult az ember ezernyi sebe.

Lángolva ragyognak a csillagaid,
szellőddel elűzöd a tél fagyait.

s bimbókra, rügyekre a kertek alatt
előcsalogattad a napsugarat.

Nagy múltú, nagy emberű, márciusok!
Március! A te tűzpiros véred buzog

az én ereimben is, és a neved
fölidézi a lángszavú szellemeket,

ha képzeletem mig a múltba kutat,
villantja a régi dicső napokat:

Forrott Európa; a francia nép
szíve lüktette egyre a harc ütemét.

Lobogtak a zászlók és szállt a szavad
sugárzott az eszme a szent akarat.

Bécs, Berlin az útja, de forrani kezd,
és rőt színű lángba borult Budapest.

Mozdult Európa. Merész utakon
száguldott győzve a forradalom,

és itt, ahol összecsap árral a part
Petőfi szavalt a Talpra magyar!-t.

Petőfi, a lelked: Forradalom!
Petőfi, a hangod: Forradalom!

Haloványul a gyáva szavadra ma is,
de megérti a német, a francia is!

Megérti a hangod, a szellemedet
utódod, e mostani ifjú sereg,

és meghajol ott, hol állt az a part,
ahol Te szavaltad a Talpra magyar!-t.

A költő, az ember, a tanár megismeréséhez úgy gondolom, hogy az a legjobb módszer, ha az írásait olvassuk, tanulmányozzuk. Akkor juthatunk a lehető legközelebb hozzá. Akkor érthetjük meg igazán, mit is gondolt a világról.

(1959)

BOKROS JÁNOS:

ÖREG FERENCI

Mint aki mögött hosszú-hosszú út van,
és félig elkopott ebben az útban,

s mint aki már az éveket se jegyzi,
úgy ül a pitvarban öreg Ferenci.

Egész nap itt ül, ócska szalmaszéken
egy kampós végű vén bottal kezében,

tavasszal, ősszel, s akkor is, ha nyár van,
bokáig érő hófehér gatyában.

Járókelők az utcán hogyha jönnek,
s az ismerősök hogyha ráköszönnek,

ő nem is nagyon nézi, hogy ki ment el,
csak rábólint bozontos szürke fejjel.

Valamikor, megmondja azt akárki,
de más is volt Ferenci Pista bácsi!

Mikor még büszke mellel, ifjú daccal
versenyre kelt sok siheder-kamasszal,

csillant a villa, szállt a búzakéve,
de hej, ennek már negyven-ötven éve!

A sok-sok év után, ma sánta, béna,
a réGINEK csak roncsa, omladéka.

Egyedül él, de nincs is kedve élni,
mióta meghalt szegény ÖRZSE néni.

Azóta itt ül mindig, minden este,
a nap utolsó lobbanását lesve,

mert tudja, hogy az ő kis mécsvilága,
az is ellobban egyszer... nemsokára.

Az alábbi írás az egyik kedvenc versem Bokros Jánostól! A hangulata a képszerűsége megfogja az ember lelkét. A közelgő ősz, az iskolakezdés keserédes gondolataival búcsúzik a nyári szünettől, a szőlőtől, a pincétől, de a viszontlátás reménye ott bujkál a sorokban.

FORRÁS

fiatal írók fóruma

(1959)

BOKROS JÁNOS:

Szőlőben

Itt állok kint, a pince mellett,
s a tőkéken pihen szemem;

Búcsút intek és mind a sok száz
tőke is búcsút int nekem.

Szeptember hónap, hej, a nap is
egyre korábban nyugszik el,
becsukódik a pinceajtó,
és a diáknak menni kell!

Becsukódik a pinceajtó,
bágyadtan hullik rá a fény,
s meg-megtörök a nagydiófa
földre készülő levelén.

Ez a napfény már őszi napfény,
a darázs sem örül neki,
amint nagybúsan dongva-bongva
az ablakokat döngeti.

Csak állok itt, a pince mellett...
Egy szekér lassan felzörög...
Ne búsuljatok szőlőtőkék,
szüretkor újra eljövök!

Kinyílik még a pinceajtón
az a bolondos, cifra zár,
s rákacagok a bágyadt napra,
este, ha majd nyugodni száll.

(1964) Képes Újságból egy hétfégi sárkeresztúri életkép a Bokros családdal és Baranyi Ferencel, ahová az újságíró, Vág György is elkísérte a barátokat.

(Képes Újság 1964)

„Évekkel ezelőtt szombat éjszakánként halk muzsikaszó csendült fel a sárkeresztúri lányos házak ablakai alatt.

Hol itt, hol ott. Az ablakok mögül óvatosan leskelődők csak két sötét árnyékot láttak, meg a muzsikáló két-három szál zenészt. De hogy kik voltak és tulajdonképpen kinek muzsikáltak, az még ma is titok, hacsak Bokros János bácsiék nem árulták el. Bár ez nem valószínű, mert az egyik »trubadúr« Bokrosék fia volt, aki a budapesti Eötvös kollégiumban tanult, a másik pedig évfolyamtársa: Baranyi Ferenc.

Szombatoként hazarándultak Sárkeresztúrra. Jó volt a hazai légkörben, meg Bokros bácsi is szívesen látta őket jó szóval és jó borral. Sötétedéskor valahonnan a cigány zenészek is előkerültek, leheted valami „szív”-dolog is, de ez az évek távlatában már nem bizonyítható Valahogy így került sor a sárkeresztúri éjjeli zenékre.

Évek teltek el azóta, Baranyi Ferenc már sokfelé megfordult az országban, neves költő lett. De úgy, mint annak idején, kollégista korában, most is gyakran megy Sárkeresztúrra. Legutóbb az ifjú Bokros Jánossal együtt, aki 'Székesfehérváron tanár, mi is elkísértük a látogatásra.

A Bokros-portára sohasem érkeznek váratlanul. A nagymamát, mint mindig, otthon találjuk. aztán előkerül Bokros néni és Bokros bácsi is. Kútfúrásról jön a tsz- ből, mérgelődik, mert nem halad úgy a munka ahogy kellene, De azért másnapra lesz víz, mondja kicsit kiengesztelődve. Jönnek a szomszédok is. Érdekes sportközvetítés van a televízióban. Utána megvitatjuk a látottakat, de a beszéd témája minden átmenet nélkül a helyi problémákra terelődik. Arra, hogy még sok a gond, és hogyan lenne jobb, hogyan kellene jobban csinálni. Bokros bácsi egyszer-kétszer eltűnik, majd előkerül egy-egy kancsó borral. Aztán Baranyi kéziratokat vesz elő aktatáskájából Legújabb versei, amelyek a májusban a Magvető Kiadónál megjelenő kötetéből valók. Sorba elmondja. Néma csönd, minden vers után. Mintha válasz volna az előbbi vitára.

Reggel végigjárjuk a falut. A kultúrházban nagy pingpong csatát vív a fiatalság. Az egyik zsuptetős házikóba behívja őket a gazda, és az apró ablakos; földes szobában bort kínál.

Sáros, latyakos úton, túsarkú csizmás leány csúszkát előttünk. Bemegyünk a cukrászdába, jólesik a krémkávét a sistergő kávéfőzőgépből.”

Vág György

Lehetne a több helyen is hasonló szövegidézetekkel manipulálni, és okosnak tűnő gondolatokkal kiegészítve, talán még tudományosnak is tünne, de nem ez a szándék, és ilyesmi soha nem is vezérelt. A tudomány az komoly dolog – ha valaki komolyan veszi. Én komolyan veszem, és pont ezért nem szeretnék semmiféle olyan szerepben tetszelegni, ami számomra nem adatott meg. Különben is: itt Bokros Jánosra a költőre emlékezünk. Mint azt már említettem: az a leghelyesebb, ha magunk helyett a hagyjuk a múltat beszélni, mert ennél hitelesebben úgysem tudnám elmondani.

Vág György írása csupán technikai okok miatt került így beillesztésre, mert az eredeti dokumentum több helyen sérült volt, és a szöveget javítani kellett, ez tűnt a legkézenfekvőbb megoldásnak.

Lássuk, hogy Baranyi Ferenc Kossuth – díjas költő, író, pályatárs, szobatárs hogyan emlékszik vissza 1970- ben az egyetemi évekre a Magyar Ifjúság hasábjain. Bár ez az írás elsősorban Bella Istvánról szól, de a „Kompánia tagjai” sorában ott van Bokros János is. Mi is volt az a Kompánia? – az alábbi írásból megtudhatjuk.

A Kompánia tagjelöltje

Bella Pista a Kompánia „tagjelöltje” volt.

Ne gondoljanak semmiféle földalatti szervezetre, amely felforgató eszméket főzött a maga boszorkánykonyháiban. Semmiféle Titkos Társaságra, amely faragatlan asztalok fölött hajolt össze gyérvilágítású pincegádorok mélyén.

Mert az asztalok nem voltak faragatlanok. Sőt, fehér abrosszal voltak leterítve. Pincéről szó sem lehetett, de még gádorról sem, mert a Borostyánhoz címzett vendéglátóipari objektum nagyon is a felszínen dőltyölt, a Bartók Béla út és a Lágymányosi utca sarkán.

És a Kompánia egyszerűen csak egy kompánia volt a sok közül. Néhány tollforgató bölcsészhallgatóból állott, akik egymás műveit „belezték” kerülhetetlen baráti szigorral a Borostyán vadásztermében, másfél liter pecsenye fehér mellett, amikor a soványka ösztöndíj ezt lehetővé tette.

A Kompánia tagjai — akik előszeretettel neveztek magukat „kompanistáknak” — a kövitezők voltak: az azóta már kétkötetes *Agh István*, az *Első Ének* című antológiából ismerős *Búzás Andor*, a *Forrásban* nemrég bemutatott *Bokros János*, valamint *Rózsa Endre*, a mai „kilencek” egyike, aztán *Balogh Elemér*, aki jelenleg a *Veszprémi Napló* kulturális rovatvezetője, no meg e sorok írója.

Bella Pista „alattunk” járt. Mi már végzősök voltunk, amikor ő az első éveket taposta az egyetemen. Hozzánk húzott a kollégiumban, mert verset írt, mint mi. (Azok a bizonyos zsákok pillanatok alatt megtalálják a foltjukat...) Mi „bátyi” fölénykedéssel kezeltük a fiút: — Ügyes szonett, csak így tovább! — Jé, miből lesz a cserebogár!

Néha lehívtuk a Borostyánba, így félig-meddig kompanistának számított már.

Szerettük, de vállveregetően. Ahogy a felsősök kedvelik a gölyákat. Engem aztán két apróság lendített ki ebből a hagyományos pózból. Egyszer — én már az Egyetemi Lapok munkatársa voltam, ő meg még hallgató — leadta a lapnak „*Röpirat a szocializmusról*” című alkotását. Mielőtt nyomdába adtam volna a verset, egy helyen — saját szakállamra — módosítottam az egyik jelzőt. Azaz hogy tompítottam, a belémlopakodott szerkesztői kisördög konformista sugallatára.

Sokáig nem bocsátotta meg. Talán még ma sem. Máskor a Magvetőben jártam, ügyes-bajos dolgaimat intézendő. A hall egyik asztalánál Pista ült azzal a lektorral, aki évfolyamtársam volt az egyetemen. Az első Bella-kötetet, a „*Szaggatott világ*”-ot rendezgették. Hozzájuk léptem egy pillanatra, mondván:

— *Marikám, aztán jól szerkesszed meg ennek a fiúnak a könyvét. Jeles tálentum a fickó.*

És atyásan hátbacsaptam vagy háromszor a „fickót”.

Már a másodiknál éreztem, hogy ostoba és suta dolog, amit csinálok. Az egyetemen hatalmasnak tűnt a köztünk levő három év differencia, de kint, az „élet küzdőterén” már jelentéktelen volt. Ott már teljes értékű szerzők voltunk mind a ketten. Annak idején én voltam sorrendben a legelső „kötetes” költő a kompanisták közül. *Bella Pista* pedig immár a második *József Attila*-díjas.

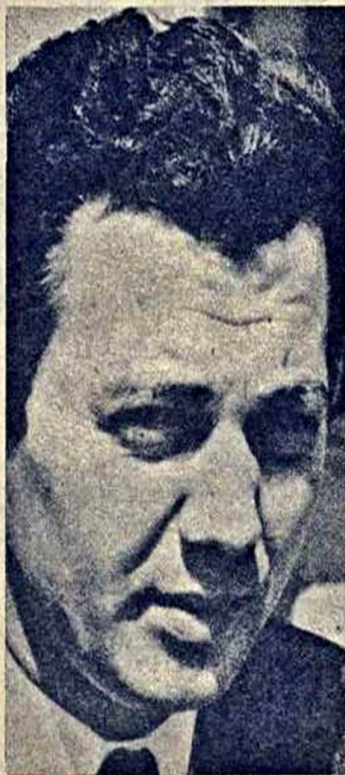
Most kapta meg, a nagy évfordulón, *Az ifjúság múzeuma* című kötetéért, amely a tavalyi könyvhéten látott napvilágot.

Megérdemelte. Mert hitében, elszántságában még mindig „*olyan fiatal, hogy testétől meggyullad inge*”. Megérdemelte, mert költő az a javából, aki négy sorba képes belesűríteni egész addigi életét:

*„Azott csutkák, vizes tengeriszárak
tüzén melegedett gyerekkorom.
A kódorgó füst kékelő tulipán lett,
s megrázkódó virág köhögető anyám.”*

Megérdemelte, mert nem árulta el a saját leg tisztább indulatait, tisztességgel vállalja a küzdő, a kombattáns költő sorsát:

*„Nem, inkább leszek rühös vadállat
mintsem csordába csapott
bigott birka, érdek s alázat
szénáján meghasasodott.”*

A Kompánia széthullott, mindenki a maga küzdelmeit vívja, a maga útját járja és — tekintve, hogy a Kompánia nem uniformizálta a stílusokat és az egyéniségeket — a maga ars poeticájának szigorú törvényei szerint alkot. Ma már csak olvassuk egymást és már nem mindig helyeslünk egymásnak. Egy dolog azonban megmaradt, változatlanul örülünk egymás sikereinek.

Most — a Te megérdemelt sikerednek, Bella Pista.

Baranyi Ferenc

Az „Új Írásban” Baranyi Ferenc így emlékszik vissza a szobatársaira. Ebből az írásból csak egy részletet helyezek el ide, mégpedig azt, amelyik Bokros Jánosról szól.

BARANYI FERENC

SZOBATÁRSAIM NYOMÁBAN

Ha bármely idősebb, valamely állásba már beletörődött értelmiségi egyetemisták rajongó szóáradatát hallgatja a jövő terveket illetően, megértően, sőt szinte megbocsátóan mosolyog s magában arra gondol, hogy szép, szép ez a lelkesedés, de majd ezek a rokonszenves tacskók is megtudják hamar, hogy merőben más az élet valódi „sűrűje”, mint az elképzelt. De ha csak fele marad meg ennek a hasznos lán-golásnak, már az is óriási eredmény lesz.

Nos, mi — lévén egyidősek — egyáltalán nem mosolyogva vagy megbocsátóan hallgattuk egymás terv-szövegetéseit két éve is még, az Eötvös-kollégium harmadik emeleti 20-as szobájában. Gyakran hajnalig nyúltak azok a beszélgetések, amelyek során mindenki istenkedett, hogy így meg úgy, csak kerüljek ki, majd ezt meg azt a nagyszerűt teszem. Egész nap tanítok! — harsogta Tóth Vili, és mi azon nyomban elneveztük „öröm-pedagógusnak”, mint ahogy a túlbuzgó katonákat nevezik öröm-katonának a bajtársaik. Pezsgő irodalmi életet teremték Fehérváron! — szavalta Bokros Jancsi, s lelki szemeinkkel már láttuk is a frissen összeverbuvált irodalmi színpadot, valamint a folyóiratokért sorban álló fehérváriak xerxesi sokaságát. Halmi Gyurka szintén nagy harci tetteket tervezett a pszichológia csatamezején.

... És most, a közelmúltban kissé szorongva indultam el szobatársaim nyomában. Miért szorongtam? Talán féltém, hogy csalódásaikkal rendítenek meg azok az emberek, akik akarva-akaratlan a rendíthetetlenséget példázták nekem annak idején, féltém, hogy kishitűekké váltak azok, akik az egyetemi évek folyamán a saját kishitőségem kacshajtásait olyan szerető barátsággal nyesegették. De volt merszem elindulni a nyomukban, mert a lelkem mélyén bizonyos voltam abban, hogy nem okoznak csalódást...

*

Bokros Jánosban talán a kelleténél több volt az úgynevezett paraszti komótos-ságból. Hecceltük is eleget: „tohonya vagy, János, evéssel és alvással töltöd az idődet, lám, még ezen a sovány menzakeresken is hordónyira gömbölyödsz.” És ő csak mosolygott, és tovább gömbölyödött. Amolyan „lassú víz partot mos” ember volt. Nem gondoltuk volna, hogy a leglajhárabbnak látszóból lesz a legmozgékonyabb pedagógus: magyart és történelmet tanít Fehérváron, a dolgozók Teleky Blanka gimnáziumában, így csak délután van órája. A tanári fizetés viszont olyannyira ala-

csony, hogy legalább egy tanévben rá kellett állnia a két műszakra: kora reggel Móra robogott motorral, az ottani gimnáziumban helyettesített egész délelőtt, majd újra Fehérváron termett, hogy „igazi” iskolájában is helyt tudjon állni. A reggeltől estig való szakadatlan tanítás sem fárasztotta el annyira, hogy irodalmi ambícióit talonba tette volna: Takács Imrével, Sobor Antallal, Bódás Jánossal és számos tehetséges fiatalal egyre élénkebb irodalmi életet teremtenek a megyében.

Engem főleg egy kérdés érdekelt:

— Dolgozók iskolájában tanítasz, ahol számos funkcionárius-feleség és jónéhány vezető beosztású ember most végzi középiskolai tanulmányait. Tapasztalsz-e olyanfajta törekvést, amely ezeket az embereket érdemtelenül akarja jobb osztályzathoz juttatni?

— Szó sincs ilyesmiről. Ide mindenki tanulni jön, a tűzoltó éppúgy, mint a pártbizottsági munkatárs. S komoly pozícióban dolgozó „diákjaim” egyáltalán nem igénylik a „finomabb” bánásmódot. De feletteseik sem: a tanácstól vagy a pártbizottságtól sosem kaptam figyelmeztetést vagy nyomatékos kérést, miszerint X. Y. elvtársal legyen elnéző a vizsgán. A kivételezés azonban még korántsem szűnt meg teljesen, de ennek kizárólagosan csak néhány tanár az oka. Ők már az ötvenes években is felnőtteket tanítottak, amikor valóban íratlan törvény volt funkcióra osztályozni, nem pedig tudásra. S most — akkori félelmükben megcsontosodva — pápábbak a pápánál: valami misztikus, nemlétező parancsra cselekszik azt, amit azok várnak el a legkevésbé tőlük, akiknek szájából ezt a parancsot hallucinációikban hallani vélik, akiktől teljesen indokolatlanul reszketnek.

(1986) A Fejér Megyei Hírlap újságírójával Mekis Jánossal folytatott beszélgetés a „Közösen szebben szól az ének” kezdetekről, a tanári és a költői pályáról, az irodalomról, és annak hatásairól és társadalomformáló szerepéről olvashatnak az alábbi cikkben.

PROVINCIA

Altisztológiai villámportré

— folytatás —

Hol lehet altiszt, azt kutatta,
hána alatt feszült az akta,
parírozott az istenadta
az aktát is haptákba csapta.

Ma már, a haptákot szanálva,
panel-polgárrá lett az árva,
s az átkos múlt nyakára hágva
beköltözött egy pizsamába.

Közösen szebben szól az ének

Beszélgetés Bokros Jánossal

— Úgy ismernek Fehérváron, hogy „irodalomtanár” vagy, pedig ilyen szak nincs az egyetemen.

— A történelem lenne a magyar szak mellett a becsületes mesterségem. Más ügy, hogy voltaképpen magyart szeretek igazán tanítani, és neked bevallom (a diákjaim úgyis tudják már) hogy igazából az irodalom óráimon érzem jól magam.

— Talán mert magad is írsz. Mit segít a költő Bokros János, Bokros János tanár úrnak?

— Kérdezted volna inkább így: mit nem segít? Az ember nem szakadhat kétfelé, még ha egyaránt szereti is mindkét munkáját. Pedig bizonytalán jól kiegészíthetné a kétféle mesterség egymást, hiszen egy óra is lehet „költemény”, ha jó, és egy rossz vers is lehet afféle „tanügy”. De tréfán kívül: a kettő egy embernek roppant erős próbatétel, s végül nem is mindig sikerül.

— A szülőfölded, Sárkeresztúr jó termésű vidéke az élő irodalomnak. Neked melyik mesterségedhez adott indítást?

— Az első jelentős pedagógus egyéniség, akivel életemben találkoztam — még mielőtt ide, a fehérvári József Attilába nem tanárnak, hanem legelőbb csak gimnazistának szegődtem volna — Tanka János volt. Általános iskolás utolsó éveimben az „irodalomtanárom”, mint mondogd, akár a jó költővé lett Bella Istvánnak. Sőt, annál is több: a barátunk, ha lehet egyáltalán diák s tanár közt barátságról beszélni. Az ő prэшáza, benne az írószobája a mi irodalmi neveltetésünk igazi, első színhelye.

*

— Nem röstellem, hogy így van. Én abban hiszek, amikor meg akarom tanítani az ifjúságot, egy újabb s újabb nemzedéket a költészet szépségeire, irodalmi élmények — egyáltalán: saját nemzeti irodalmunk befogadására, hogy voltaképpen másodszer tanítom nekik az anyanyelvüket. Mert a nemzeti kultúra (s ehhez hozzátartoznak a közösségekben együtt énekelt népdalok, virágénekek, zsoltárok, bujdosó nóták is!), ha befogadom, egyet jelent azzal a boldogító érzéssel: magyar vagyok. Nem „elidegenedett”, magányos, elveszett. Ehhez a közösséghez tartozom, mert benne élek, mert ezer közös szál összefűz bennünket, mert egy a sorsunk.

— A „Nemzeti dal” is dal, a „Toldi”-nak énekei vannak.

— Mikor határozta el, hogy magad is magyartanár leszel?

— Pontosán emlékezem: harmadikos gimnazista koromban. Az első két tanévben csak tengtem, a bejáró diákok életéhez kaptva magam. Aztán... Mohácsy Károly csodálatos irodalom óráinak hatására újra verseket kezdtem írni, de ami még fontosabb, elhatároztam, hogy mindenáron magyar szakra megyek magam is; én ilyen jó tanár akarok lenni. Fel is vettem Pesten, a bölcsészkar zsúfoltsága miatt — a jogra, egy évig jogot hallgattam, befentes nagybátyám, a műszaki egyetemi pedellus tanácsára: „fiam, aki felmegy a fára, egyik ágról a másikra már könnyebben átkapaszkodhat”. Sorra felvételiztem a magyart az oroszsal, némettel, latinnal párosítgatva — gondolhatod, hogy a magyar szak volt valójában a céloim. Már odahaza, a falumban, a szénásszekér tetején ülve talált rám a postás az egyetemre behívó távirattal.

— Eötvös-kollégista voltál?

— Csodálatos közösségre leltem benne. Meghatározó élménye lett az életemnek, bele is írtam egyik versembe, az „Álomfoslányok”-ba, ott van a kötetemben. Nekem egyébként is nagyon fontos a közösség, az életközegem.

*

— Az irodalom óráidon olykor együtt éneksz a diákjaiddal, még néptánc-lépésekre is tanítgatod őket.

Kálvin pásztor háza

Heversz, akár a reszkető eb,
ki már nem eszik, nem ugat,
a kölyköknek sem kell, legföljebb
beletörlik a lábukat.

Egy harangszó utáni este,
míg azt hiszik, hogy aluszol,
vén tagjaidat összeszedve
kioldalogsz a faluból.

Százados szolgálatban voltál,
vonítottál, nyítottál, csaholtál,
ha lopakodtak ellened.

Már a szagok is taktikáznak,
van úgy, hogy széllel szembe szállnak,
add át csendben az őrhelyed!

— Pontosán erre gondolok. Az együtt éneklő, összetartozó közösségről, gyermekkorom falujából, megtartó élményeim vannak. Bella István szokta emlegetni; nekünk nem volt gyerekszobánk, de ez az együtt éneklő parasztközösség nevelt emberré bennünket. Én magam a nagyanyámtól szinte megtanultam mindent, ami értékes a magyar falu ősi kultúrájából, még a kislányomnak is jutott ebből az örökségből. Költő volt ő is, a maga parasztasszony módján, a csodálatos fantáziájával, a gazdag formaérzékevel. Az időt egymással jó érzésekben megférő, együtt mulató emberközösség: hiszen ez az irodalom megszületésének a közege is, népdalé, mondaé, népmeséé. S ha ebből a nemes életközégből megkostól valamit a mai diákember, fogékonyabb lesz ezután az emberi szellem szép fényűzéseire, amik egy színházi estével, egy jó könyvvel, egy „világmegváltó” baráti beszélgetéssel ünnepnapokat hoznak az életünkbe. Roppant fontos ez, mert az emberi élet e tekintetben elsatnyul, tárgyiasabb, szegényebb lett.

*

— Minduntalan a nemzeti irodalomhoz kanyarodik a beszélgetésünk. Nem lehet, hogy irodalomtanár létedre túlon-túl is „magyartanár” vagy?

— Szerintem minden nép csak a maga irodalma felől képes a világ más népeinek irodalmához közelíteni. Mert ez a mi irodalmunk, a nemzeti kultúránk része, nemcsak a nyelvében magyar, hanem a vonásaiban is. A szerencsésebb múltú nyugat-európai népeknek például (talán mert soha nem éltek meg az ő évszázadaikban ilyen bajokat) nincs a mienkéhez fogható hazafias költészetük. Zrinyi Miklós csak Magyarországon írhatott így, Ady csak magyar költőnek születhetett, és Illyés Gyula is.

— Az irodalom óra „identitásának” a tanári hitvallása ez?

— Az is, nevelési program, ha tetszik, tudatosítani egy új nemzedékben: van egy nemzet, amelyhez hozzátartozol, s enélkül az identitás nélkül az életed gyökereit veszted el, elpusztulsz, mint a kitépelt növény. Oktatási program: a nemzeti irodalom patakja felől eljutni a világirodalom óceánjához, érzékenységet ébresztve a máshonnet odaérkezett művészi élmények befogadására. Mert művészet nélkül nem lehet élni, a világ sokszínűségének ismerete nélkül nem lehet embernek lenni. És ez, magasabbról érkező újra ide, megintcsak nevelési gond már: igaz és teljes életű embert nevelni. Olyan embert, amilyen emberként élni érdemes.

Mekis János

Forrás: – Új Írás

– Magyar Ifjúság

– Forrás

– Fejér Megyei Hírlap

– Képes Újság

– Kortárs